

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Bartha Béla dr. jogtanárhoz** (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.

Összeütközés.

Megtörtént tehát, a minek — előreláthatólag — meg kellett történni előbb vagy utóbb. A politikai szabadság és egyházi kötelesség összeütközése. Hangulatkeltés és bizonyos jogos szennáció kedvéért ilyenformán adhatnók elő a figyelemreméltó s minket egészen közelről érdeklő katasztrófát:

„Liberalismus“ nevű nagy gözös, mely igen jeles gözőléssel három év előtt indult ki Egyházpolitika révből s immár nagy utat tett meg Kozmopolitaság kikötője felé, néhány hét előtt szelte keresztül a tengert egy másik nevezetes hajó előtt, de oly közelben, hogy az összeütközés elkerülhetlen vala. A másik hajó kissé régi szerkezetű, de szilárd gépezetével s a régi ütközésektől barázdás homlokával konokul siklott szemközt a nagy gözőssel. Háromszáz éve, hogy ez a hajó a tengert tapossa, széllel, orkánnal bizalmasan fraternizál, most hát derogált volna, hogy ő térjen ki a cifra új hajónak... A kemény koponyájú öreg hajó *Autonomia*, a fiatal Liberalismusnak ösmerte a dédnagyapját is a bölcsőjében, a mikor még igen picike „libertas“ volt a protestantismus hajlékában. Hozzá képest „Liberalismus“ végre is csak tegnapi szülött. Az öreg kormányos látta is, hogy össze fognak surlódni egy kicsit, mondották is neki, hogy vigyázzon, de konokul azt felelte: *jam graviora tuli*. Látott ő már jobb időt is, rosszabbat is; nem respektálja ezt az új gözőst, sem a nagy gözőlését, mivelhogy látta a máglyák füstjét és gözét is. Az öreg Luther kissé önfejű ember és nem állhatja az opportunusok ruganyos politikáját. De ő megfelel magáért s az egész balesetért. A baleset kimenete különben ez: emberáldozat nincs; R. A. cs.-i felekezeti néptanító életveszélyesen megsérült, „Liberalismus“ nagy gözös oldala kissé behorpadt és néhány § kissé megsérült,

de a *Liberalismus* nagy alkotmányának tökélyességében vetett hit kissé megrendült a nem remélt összeütközés rázkódása folytán.

Mit jelentsen mindez? Azt az összeütközést, melyről a „Prot. Egyh. és Iskolai Lap“ ez évi 32-ik számából értesülünk. A nevezett lap hivatalolt száma ezt a tudósítást közli: „A békési ág. h. ev. egyházmegye törvényszéke a cs.-i egyházközség közgyűlése által R. A. cs.-i egyházközségi elemi tanító ellen emelt panasz tárgyában, Szarvason, 1898. jul. 1-én az Egyh. Alkotmány 380-ik §-a alapján, a megtartott törvényszerű tárgyalás után a következő *ítéletet* hozta: R. A. azon cselekményeért, mely szerint a kötött házasságából születendő gyermekeire nézve közokiratban megegyezett abban, hogy azok a *róm. kath. vallást* kövessék, az E. A. 324. §. c) és h) pont alapján vétkesnek nyilvánítatik, s büntetésül az E. A. 326. §. d) pontja értelmében hivatalától elmozdítatik s egyszersmind képtelenné nyilvánítatik minden egyházi és iskolai hivatal viselésére: egyszersmind vádlottnak hivatalától való felfüggesztése az E. A. 391. §-a szerint az ítélet jogerőre emelkedéséig fentartatik, mert vádlott R. A. az ügyiratokhoz 4/a. csatolt s a cs.-i anyakönyvvezető által 1898 jan. 21-én kiállított anyakönyvi kivonat tanúsítása és beismerése szerint 1897. évi nov. hó 15. napján a róm. kath. G. A.-val házasságot kötven, ezt előzőleg az orosházi kir. járásbírótság előtt 1897 okt. 16-án 8884. P. sz. alatt felvett jegyzőkönyvben megegyezett abban, hogy a születendő gyermekek a róm. kath. vallást fogják követni, mely cselekményével oly eljárást tanusított, mely az ág. h. ev. felekezeti tanítói állásának jellegével össze nem fér s mely eljárásával az egyház törvényeit szándékosan megszegte. Ugyanis az E. A. 36. §-a már az egyházközségi tagoktól megkívánja, hogy gyermekek vallásos neveltetéséről és oktatásáról gondoskodjanak, a 197. §.

pedig minden tanítótól egyházához hű ragaszkodást követel s a 206. §. az elemi népiskola tanítójától a 197. §-ban megjelölteken felül megkívánja, hogy az ág. h. ev. egyháznak buzgó híve legyen; a lelkészt egyházépítő tevékenységében mindenképpen támogassa. Már pedig abban, ki gyermekeit más vallás követésére előre leköti, hithűség és egyházszeretet nem tételezhető fel, s nyilvánvaló, hogy tőle a gondjaira bízott iskolai gyermekek szívébe oltandó hitfelekezeti meleg ragaszkodás fejlesztését nem várhatni. Vádlottnak ezen tényében az egyháznak elveit és érdekeit teljesen mellőző, sőt megtagadó magaviselet jelentkezik, mely kihatásában annyival súlyosabb, mert a hívek békéjének veszélyeztetését is maga után vonhatja s mindenesetre a hívek egyháziasságának közönyösülését eredményezheti. Mellőzendő volt az ügyészi indítványnak az E. A. 326. §. c) pontjára támaszkodó része azért, mert a csupán hivataltól elmozdítás egy esetleg más felekezeti tanítói hivatalban ugyanazon helyzetet teremtené meg, a melynek elkerülését az ügyészi indítvány indokai célozták. Ugyanezen indokból nem volt figyelembe vehető a különben enyhítő körülményül szolgáló megbánása vádlottnak. A költségben való marasztalás mellőzendő volt, mert költségek fel nem számítottak. Ezen ítélet nyomban meghirdettetett s az ellen vádlott felebezést jelentett be.

Ime az érdekes pör és a salamoni pallósnak

nem annyira osztó, mint inkább *fosztó igazsága*. R. A. úrnak jövőbeli gyermekeit előre learatja és a róm. kath. egyház csűrőbe takarítja a politikai szabadság jól metsző sarlója, a liberalismus aratásának idején; gyermekeinek és önmagának mindennapi kenyerét pedig kimetszi kezéből az egyházi érdekeknek éppoly éber, mint következetes s — tegyük hozzá — becsületes ellenőre, az egyház jövője felett virrasztó jogrend kérlelhetlen szelleme.

Az ítéletnek és indokolásnak veleje ugyanis ez: R. A. úr a kath. egyház számára elkötelezett gyermekeit nevelje és táplálja kath. kenyéren, mivel a *prot. kenyér* veszélyeztethetné igaz kath. voltukat is, de kétségbe hozhatná a szegény prot. egyház *józan eszét* is és ez a szegény prot. egyház akkor kétszeresen szegény lenne, bizony . . . *akkor lenne csak igazán szegény*. Hiszen idáig csak úgy állhatott meg, hogy volt szegénységében józan esze, a veszélyben bátorsága. De a fenti ítélet nemcsak R. A. urat sujtja, hanem bizony megítéli azt a bötermésű liberalismust is, mely nem a vallás-szabadság vértelmezésén, hanem csak a most mult évek szó- és tintaharcának mezején gyökerezik és illatozik. Bekövetkezett az az eset, hogy a polgári szabadság gyakorlása az egyház jogos érdekeit csorbítja és éppen a prot. egyház érdekeit, mely egyedül küzdött valaha a politikai szabadságért. És bekövetkezett, hogy az állami törvényeknek meg kellett érni a látványt, hogy a bennök biztosított

TÁRCA.

Hajdan és most.

II.

Más alkalommal 1836-ban a „*Freiüthige Blätter für Theologie und Kirche*“ szerkesztősége egy conservativebb, határozottabb kath. állásponton álló írótól közöl bírálati ismertetést Möhler symbolikájáról. Annak írója sem akarja védeni vagy igazolni e symbolikát, de mégis konstatálni véli, hogy a Möhler—Baur-fele symbolikai vitának termékeny hatásai is vannak. Mély igazság érzék s komoly önbírálat jellemzi e kritikuskak fejtegetéseit is. Kimutatja, hogy a kath. egyház tanaihoz és intézményeihez való ragaszkodásunk mellett is ma közelebb állunk a protestantismushoz, mint csak egy évszázaddal azelőtt. Ma minden komoly vizsgálódó előtt kétségtelennek fog bizonyulni az a körülmény, hogy az elvilágiasodástól az önmagasztalásig jutott római egyház ma sokkal távolabb áll attól az életideáltól, mely legjobbjainak szeméi előtt mindenkoron lebegett.

E gondolkörben mozog az ő bírálati ismertetése, a melyből közelebről kiemeljük a következőket:

„Korunk felületes felfogására vall, ha némelyek a 2 vallási pártot az egyház vagy az állam parancsa

folytán egészen külsőleg egyesíteni akarják, vagy ha ezzel szemben némelyek szerint a katholicismus és a protestantismus közötti ellentét oly nagy, mint a mennyország és a pokol között. S ha már 3 évszázad óta folyik a vita a keresztyénség lényegéről katholicusok és protestánsok között, úgy az a jelenség csak azt bizonyítja, hogy végrevalahára elérkezett a saját hitvallásaink alapos megvizsgálásának és megismerésének az ideje, hogy aztán a keresztyénség igaz lényege a maga egész valójában elfogulatlanul megállapítható legyen katholicismusban és protestantismusban egyaránt. S bár fájdalmasan érinti a keresztyén hívőt a ker. egyházfelekezetek mai benső szétszakadozottsága, a katholicusok és protestánsok tanellentéteinek megvizsgálása annál kívánatosabb, mennel kritikaibb és tudományosabb úton haladunk.“

A miért is azt kívánja kritikuskunk a symbolikustól, hogy „hü képét adja a valóságnak s a ker. egyházfelekezetek benső életének.“ További kifejtései mutatják, hogy itt különösen a kath. symbolikusokra gondolt. Azt kívánja ugyanis tőlük, hogy a *reformációnak történeti alapon való megértésére* törekedjenek. A mai Janssen-féle mondva csinált s a vaticánium által inspirált történetgyártással szemben felette érdekes és tanulságos megtudnunk azt, hogy miként gondolkoztak a kath. tudósok 50 vagy 100 évvel az előtt a reformációról s annak keletkezési benső és külső okairól.

„A reformációt megelőző kor napnál világosabban

szabadság gyakorlása vétséget képez és ez a híres szabadság az egyház részéről megítéltetik, illetve elítéltetik.

Bár a gyermekek vallása iránt eddig kötött szerződévények statisztikája megállapítja, mennyi e révén a protestánsok kára: mindazáltal ilyenmü veszteségeink latolgatása nem folyhat be a kérdés jogszerű, igazságos és helyes voltának bírálatába. Azt is tudjuk, hogy a hol csak egy-két gyermek lesz is a már megkötött egyezés jövőbeli objectuma: ott is tizre, huszra nőhet a veszteség már az unokákban, kiket a nagyapa és nagyanya szerződévényével szintén elvesztettünk s így hamarosan, alig egy-két száz év alatt visszazármazhatunk az egyedül üdvözítő róm. egyházba, — mindazáltal e világos romlás tényét se méltatjuk argumentum rangjára a fenforgó kérdésben, mivel éppen a veszteség és haszon momentumait kell kiküszöbölni minden ítéletből, mely arra tart igényt, hogy az igazságnak, jogosságnak föltételeivel és kellékeivel lépjen a közérdek és közvélemény szolgálatába.

Tárgyilagosság céljából magával a fent vázolt összeütközés fötényezőjével, az 1894. évi XXXII. t.-c. 1-ső §-ával szándékozom foglalkozni.

Az 1894. évi XXXII. t.-c. 1. §-a szerint „Bevett vagy törvényesen elismert különböző vallásfelekezethez tartozó házassulók, házasságuk megkötése előtt egyszersmindenkorra megegyezhetnek arra nézve, hogy gyermekeik valamennyien az atya vagy az anya vallását kövessék, illetőleg

abban neveltessenek.“ Kérdés: Miféle rendszabály döntötte el e törvény előtt — hasonló esetekben — a gyermekek vallásának kérdését? Felelet: az 1868. LIII. t.-c. 12. §-a, melynek rendelkezése szerint . . . a fiuk atyjoknak, a leányok anyjoknak vallását követik; ezzel ellenkező bármely szerződés, térítvény vagy rendelkezés érvénytelen.

Most az a kérdés, mi igazolja az 1868. LIII. t.-c. 12. §-ának hatályon kívül helyezését s a most hivatolt XXXII. t.-c. 1. §-ának megalkotását? Mindenekfelett az a nagy szükség, melyre e törvény indokául rámutat annak nagytekintélyü magyarázója* eme nevezetes fölvilágosításban: „Hogy a gyermekek egy vallásban leendő nevelése iránt megegyezhessenek, eltekintve egyéb okoktól, leginkább azért vált szükségessé, mert az 1894. évi XXXI. t.-c. szerint a házasságkötés keresztények* és nem keresztények között is lehetséges lévén, ez, ha a testvérek egyrésze keresztény, másrésze nem keresztény vallásban neveltetnék, még többszörösen fokozná azokat a bajokat, a melyek az ugyanazon szülőktől származó gyermekek különböző vallásban neveléséből keletkezni szoktak.“ Föl kell tennünk, hogy az élelítésü magyarázó valóban a leghatásosabb momentumot emelte ki, s így a fenti szavakat úgy vehetjük, mint a törvény létrejöt-

* Dr. Imling Konrád, kir. curiai bíró.

** Az ő orthographiáját kellett az idézetben megtartanom, illetve a regnum marianumbeli kifejezést.

igazolja az irás ama szavát, hogy annak egyházában, a ső megizetlenült: „Gyümölcseikről ismeritek meg őket“, mondotta egykoron urunk és mesterünk, hogy a maga tanítványait megóvjá hamis próphétáktól. Vallásos erkölcsi hanyatlás minden téren s az egyház erkölcsi-nek égbekiáltó lazulásait a politikaiak is követték. Elborzad az ember, ha annak a kornak papi és világi tükrébe tekint. (Ezzel szemben megjegyezzük, hogy Janssen történetírása a XV-ik században „a kereszténység zöld virágait“ látja, a melyeknek erőszakos elpusztításáért „az istentelen reformátorokat“ teszi felelőssé!) Nyomorult önzés, kéjvágó vadság, határtalan elzüllés az egész vonalon. Nyilvános kéjházak minden nagyobb városban, boszorkánypörök s embertelen kinzások a bíróságok előtt s frívól gúnyolódások Krisztusról és a kereszténységről a papok sőt főpapok körében nem tartoztak épen a ritkaságok közé s csak természetes folyományai valának az akkori európai emberiség általános szellemi állapotainak. A kereszténység legszentebb ideáit lábbal tapodták egyháziak és világiak egyaránt. Ez erkölcsi romlás és általános elvadulás ellen irányultak a reformátorok első reformtörekvései.“

A reformátorokat maig is pápás részről illető ama vádakkal szemben, mintha azok „a tiszta igaz kath. tant“ meg nem értették volna, találoán jegyzi meg kritikuskunk: „Hát nem volt-e nyilvánvaló a kath. tan? A támadásokkal szemben meg tudta-e védeni az

akkori egyház az öskeresztyén tradíciót? A tridenti zsinat óta mennyit fáradoztak a kath. tan megvizsgálása s mint igazságnak földériteése terén s mégis mily kevés kath. theologus ismeri maig is, 300 évvel a reformatio után ez igazságot? Hát hol látjuk ma a kath. kereszténység mély és igaz értelmét? Valóban, nekünk katolikusoknak maig sincs okunk, pedig ugyancsak sokat disputáltunk a hitnézetekről, vádolni a reformátorokat tudatlansággal a catholicismus dolgaiban. (Legujabban e vádat különösen Perrone jezsuíta, a pápai udvari theologus hangsúlyozta „Praellectiones dogmaticae“ c. művében a reformátorok ellen!). Mily igazságtalan, történetellenes és bántó az, ha a reformátorok művét tisztán a megbocsáthatlan tudatlanság vagy fenhéjázás művének mondjuk s Luthert és reformátor társait azzal vádoljuk, hogy követőik számára a ker. tant ők eszelték ki, sőt önmaguk Krisztus helyére is léptek. Az ellenféllel szemben is igazságosnak kell lennünk, ha mingyárt bántja is ez a mi privat felekezeti hiúságunkat és személyes hitbéli elfogultságunkat. És ezt a nyílt és őszinte beismerést megkövetelem én a protestánsoktól épúgy, mint a katolikusoktól.“

S miután a mi kritikuskunk a továbbiakban kath. álláspontját kifejtette s az egyház csalhatatlanságáról szóló meggyőződését formulázta, fejtegetéseit így folytatja:

„Épen erről az állásponttól elismerheti az elfogultatlan kath. író a XVI-ik századbeli reformátiónak

tének legsarkalatosabb s így eldöntő jelentőségű *indokát*. Ez indok előnkbe állítja ama *szükséget*, melyet az 1894: XXXI. t.-c. támasztott, a mely szükség a XXXII. t.-c. 1. §-át multhatlanul maga után vont. De ez a *szükség* csupán egy *törvényt* követelt, de hogy éppen *azt követelte-e*, mely a XXXII. t.-c. 1. §-ának ösmeretes rendelkezésében előttünk áll: ezt a kérdést az dönti el, illetve mutatja meg, hogy a hivatolt §. meg tud-e felelni ama *szükség* által előirt célnak és rendeltetésnek? Ha megfelel, illetve ha valóban azt a célt szolgálja és *úgy* szolgálja, a mint a beállott *szükség* eredetileg követelte: úgy e t.-c. igazolva van; ellenkező esetben nincs igazolva.

Mérvadó gyanánt áll tehát előttünk a már ösmeretes, a XXXI. t.-c. által előidézett *szükség*.

E *szükség** követelt tehát egy olyan jogszabályt, mely a keresztyén és *nem* keresztyén vallásuak között kötendő házasságok eseteiben a gyermekek vallását szabályozta volna. *E helyett* alkottatott egy jogszabály, mely a *keresztyén felek közötti házasságnál is* alku tárgyává teheti a gyermekek vallását, a keresztyének közé is bevezeti a valláskülönbség kérdésének nehézségeit, holott e nehézségeket még a keresztyén területen *kivül is oszlatni akarta*. Szükség volt egy jogszabályra, mely *egyesítő* munkát végezzen és a helyett jött egy jogszabály, mely egyenesen bontó készülék; *simitó* szerszám helyett *surlató és kaparó instrumentum*.

* A ker. és nem ker. házassulók gyermekeinek vallás-kérdése.

relatív jogosultságát sőt szükségességét és saját egyházának, már t. i. korabeli organumainak óriási tévedéseit és vétkeit, a melyek ezt a hatalmas megrázkódtató reformmozgalmat szükségessé tették.

Hogy ez a reformmozgalom magának a katholicismusunk is javára szolgált, azt hiszem senki kétségbe nem vonhatja. A reformációnak a keresztyénségre és az egyházra vonatkozó magasabb jelentősége épen abban áll, hogy a katholicismussal való ellentétében az egyházi tudatot a maga egész valójában földerítette s jobb tagjaiban a reformálás szükségességét fölébresztette. Tanellentétének nagyhorderejű következményei voltak az egyházban. A jezsuiták rendjének áldásos életműködése föllépésének első századában sem volna megérthető a reformáció nélkül, melynek a tridenti zsinaton való nyilvánulása ma már minden kath. egyháztörténettudós előtt eléggé ismeretes. Sajnos, hogy egyházunk nem eléggé vette be a reformáció szükségességének gondolait. Hiszen még ma is ugyanabban a külsőségben szenved s ugyanazokban az ósdi elhasznált formákban mozog, mint a XVI-ik században. A Krisztus tana és intézeti iránt föllelkesült kath. hívőnek még maig is abban a leverő meggyőződésben kell lennie, hogy a *kath. egyház még meg nem tért s igaz lényegében még újjá nem született*, sőt fájdalmasan be kell vallania, hogy még nem köti össze igaz egységgé ez egyházat az az örök isteni szellem, mely az egyházat megállapította, fentartotta s koronként

Miként történhetett ez? Ugy, hogy a törvényhozás a részleges szükségét *egyetemesnek* nézte; s részleges, de *kötelező* szabvány helyett adott egyetemes, de *nem kötelező* utasítást. Ugyanezért a hangoztatott *szükségnek* nem felelhet meg, *mert*:

Először is nem azok veszik igénybe, akiket illet, t. i. a keresztyén és *nem* keresztyén házassuló felek, hanem legtöbbször a keresztyén házassuló felek, a kiknek számára *volta-képpen nem készült*; e miatt a ker. felekezetek között szükséges, nemzeti és politikai érdekből is elengedhetlen egység és keresztyén közszellem naponként a felekezetieskedés zúzó malmába kerül, az állami érdekből szükséges és mindig erősítendő cohaesio naponként gyöngöttetik, aminek csak ellenségünk és politikai rövidlátásunk örvendezhet. *Másodszor*: a kiknek szánva volt, ker. és *nem* keresztyén házassulók nem veszik mindenkor figyelembe és alkalmazásba, mivel e §. csupán jogosít, de *nem kötelez*, mely esetekben a gyermekek vallásának ügye mégis csak *függő kérdés marad*, illetve fönnáll a lehetőség, hogy p. o. a fiúk *nem* keresztyének, a leányok *keresztyének* lesznek . . . Pedig a törvény ezt a *nagy szükségét* akarta megorvosolni és ha ezt nem érte el: kérdem tisztelettel, mit ért el és miben van hát e §. elfogadható mandátuma? De van e §-nak kissé érdekesebb oldala is. És ezt akarom már előadni *harmadsorban*. Ker. és *nem* ker. jegyesek *úgy is* vehetik alkalma-

megreformálta fejében és tagjaiban egyaránt. Még csak a külső szervezeti viszonyokat sem ismerik annak hívei, annál kevésbé ismerik annak őseredeti szellemét és magasztos rendeltetését. Hogyan lehetne ma szó a kath. keresztyénség igaz lényegéről és szelleméről a nép körében, a midőn arról még a theológusoknak sincsen igaz fogalmuk. Pedig a keresztyénség igaz lényege s teljes igazsága csakis a katholicismus nagy-szerű isteni intézményeiben nyilvánul a maga egész teljességében. Pedig elég alkalmat adott a protestantismus a katholicusoknak az önvizsgálatra, hitök forrás-szerű alapjainak föl kutatására s külső szervezeti formáikhoz a megfelelő evangy. bensőségnek a felismerésére. (Ma ez a katholicismusban egyszerűen lehetetlen, mivel egyedül ő az igazság s esalhatatlan organumában ő az egyetlen apostoli egyház!). „Az egyedülüdítő egyház“ képzete okozta azt, hogy sokan a katholicusok közül az igaz keresztyénség lényegét az egyházhoz való külső csatlakozásban látják. Más különben érthetetlen volna egyházunkban a kath. igazság körüli nagy tájékozatlanság . . .“

„Ujból föl kell vennünk a reformáció művét s realizálnunk kell annak több ízben is kimondott főgondolatát az igaz ker. élet s a tiszta ker. szellem helyreállításában és meghonosításában. A protestantismus (sajnos igaz!) sem oldotta meg azt a világ- és egyháztörténeti feladatát, a melyre annak hősei vállalkoztak. Dogmák egyháziasságában s az egyéni személyes keresz-

zásba e §-t, melynélfogva a kötendő egyezségben nem léssen köszönet. Ugyanis jogukban áll egyezséget kötni a *nem keresztyén fél* (zsidó apa, vagy zsidó anya) *vallása javára* is. Ez aztán igaz, hogy törül metszett *liberalismus*, de nem könnyű eldönteni, vajjon keresztyén állampolitika legyen-e, vagy *nem keresztyén* politika? Sőt az is kérdésbe tolúl: *magyar* állampolitika-e ez, avagy zsidó? Sőt magának a törül metszett *liberalismusk* is van egy kicsike sebezhető oldala, egy kis achillesi sarka. A *liberalismus*, már t. i. a valódi *liberalismus* nem öncélú vezércsillag, hanem abban leli vezérszerepének ismérveit és törvényes útlevelét, hogy a *haladás* elvét szolgálja-e vagy nem. Ha t. i. nem a haladás útján törtet elő e csoda fény: akkor nem *liberalismus*. S vajjon haladást jelez-e itt a *liberalismus*? Igenis azt, csak egy kissé *retrograd* irányban, *kelet* felé, a *nem keresztyén* érdek hazája felé. Lám pedig az egyházpolitikában eleinte sokszor hangzott föl a *nyugati* ker. államok példaadása és biztos irányu politikája. Mindezek eléggé mutathatják, hogy a XXXII. t.-c. 1. §-ának indokolásából csak annyi elfogadható igazság, hogy szükség volt egy *törvéncikkre* is, mely a *keresztyén* és *nem keresztyén* felek házasságából származó gyermekek vallásáról *rendelkezzék*. Mondom: *rendelkezzék*, ne csak elmélkedjék, mint az idézett §-nak *jogosító*, de *nem kötelező* kifejezései. Egy olyan §-ra, mely *ad hoc* rendel-

kezzék, t. i. a hangoztatott *szükségre*, a *keresztyén* és *nem keresztyén* felek gyermekeinek vallására nézve.

Nem szoktam ugyan arra vetemedni, hogy törvényhozó elméknek olcsó tanácsot, már akár korai akár késői tanácsot kínáljak: mindazáltal ez egyszer, a minden ártatlan véleményt szabadalmazó *liberalismus* nevében megkockázatom a magam nézetét, mely szerint a XXXII. t.-c. 1. §-át vidéki primitív fölfogással formuláztam volna, sőt megkockázatom még a primitív indokolást is. Szerintem az a §. így szólott volna:

„Keresztyén és nem keresztyén felek között kötendő házasságnál a nem keresztyén fél köteleztetik törvényszerű biztosítékot nyújtani az iránt — és pedig a házasság megkötése előtt, — hogy születendő gyermekeit nemökre való különbség nélkül a keresztyén vallásban nevelteti. Ezen kötelezettség akkor is érvényben marad, ha később a keresztyén házastárs is elhagyná a ker. vallást. Ezen kötelezettség előleges és törvényszerű elismerése nélkül a keresztyének és nem keresztyének közötti házasság érvénytelen, illetőleg meg sem köthető. A gyermekek keresztyén vallásban neveltetése iránti kötelezettség törvényszerű elismerésének és biztosításának módzatait X. y. §§. szabályozzák“.

Indokolás: E §-nak ad hoc rendelkező, kizárólagos intézkedését azon körülmény igazolja, miszerint e törv.-cikket éppen a keresztyén és

tyénséget lekötő symbolikus betűbíráóságában annyira megmerevedett, hogy nála a római csalhatatlan pápaság helyére a méltán n. n. wittenbergi papíros pápaság lépett. Általában a későbbi protestantismus (az is igaz!) terméketlennek bizonyult a mindent éltető ker. szellemnek, mint az igazság és szeretet szellemének fejlesztésében és terjesztésében, mivel élet és tartalom nélküli alstrakt bensősége teljesen karöltve járt a katolicusok értelem- és szellem nélküli külsőségével. E tekintetben a *jövő a jánosi keresztyénségre vár*, a melynek el kell jönnie az egyházi tanban és életben egyaránt. Erre vonatkozólag jól mondotta *Goethe*, hogy a hitnek és a cselekedeteknek keresztyénségét a közel jövőben a szeretet jánosi keresztyénségének kell felváltania.“

De még egy más oldalról is megvilágítja a mi kritikuskunk a reformáció művének jogosultságát sőt szükségességét. Az egyházi és a politikai térnek békés elkülönítése és önálló jog- és hivatási körének kölesönös biztosítása hasonlóan a reformáció műve és örök érdeme. S az egyházi és állami térnek eme szükségképi elkülönítéséről magának a kath. egyháznak a reformációtól mai napig terjedő története is tanúskodik, sőt mai állapota azt egyenesen megkívánja. Nem a világból valónak mondotta magát s mégis szerette a világot s a reformáció érdeme, hogy abban teljesen el nem sülyedett. Pedig az igazi katolicismus tisztán a szellemi életérdekek megvédésére volna hivatva, mert a keresz-

tyenség élete attól függ, hogy a szellem uralkodik-e a világ felett, vagy pedig megfordítva? Egyházunkból ki kell küszöbölünk a materialismus és mechanismusnak minden formáját, mert csak így biztosíthatjuk annak jövőjét és felséges misszióját. At kell adnunk a testi-anagyi világot a sátánnak s föl kell építenünk a szellemi igazság szentséges templomát. Az az intentió vezérelte a württembergi prot. kormányt is, a midőn a tubingai prot. theol. fakultás mellé a kath. fakultást felállította. S ez épen az igaz *német keresztyén catholicismus* jövőndő feladata a tudomány és az élet egész vonalán!“

„Im így itélem én meg Möhler symbolikáját s azt a tanulságot merítettem a közte és Baur között kitért symbolikai tollharcból!“

Ha nem olvasnók, el sem hinnök, hogy így is irhattak azelőtt 60 évvel a német kath. tudósok. Ma már annak nyomait sem találjuk a német catholicismusban, mely az ókatholicismus ideális evangy. szellemi mozgalmát kivéve ugyan ilyen tömjén füstös és szentelt vizes jellegű, mint a pápas római catholicismus bármely más alakja. Pedig hát az idők kerekeit talán még sem lehet visszafelé fordítani!

Eperjes.

Dr. Szlavik Mátyás.

nem keresztyén felek közötti házasságnak a XXXI. t.-cikkben kimondott engedélyezése tette szükségessé, illetve *vonta maga után*. E §-nak továbbá a nem ker. félre föltétlenül kötelezőnek kell lenni, mivel a nem ker. fél *szabadsága* a házasságkötés körül megszorítást nem szenved, sőt éppen e törvényhozás XXXI. t.-c. által szélesbítették, házasságkötés körüli jogosultsága a keresztyénekkal is elősmertetvén. Továbbá a házasság kötésnél a nem keresztyénekek nyújtott szélesebb körű kedvezmény a keresztyén érdeknek nyújtandó viszont kedvezményt természetesen megköveteli, sőt maga után vonja. Az az, ha mi recipiáljuk a nem keresztyént a *házasságnál*, ő is recipiáljon minket a *gyermekek vallásánál*. Ha ezt a viszont receptiót magas árnak találja: akkor ne vegye igénybe az elsőt, a neki nyújtott receptiót. Ha pedig saját tetszése szerint receptióért receptiót ad, illetve cserél: *volenti non fit injuria*. De az egyik oldalon kedvezményt kedvezményre halmozni s mindent a szabad tetszés dolgává tenni a másik és pedig lényegesebb oldalon, mindent, magát a *ker. érdeket* is, merőben védtelenül hagyni sőt a tulsó oldalnak biztosított *hatás, hetés* jóakarátára bizni: olyan vaskosra fejlődött liberalismus, mely a maga panyóka öltözetében aligha foglalhat helyet a törvényhozás tényezői között a szigorúbb jogérzék megboszantása nélkül.

Az evang. testvéregyház ez évben most másod izben adott példát a protest. kritika szabad és bátor megnyilatkozására s az egyház jogos érdekei mellett — ha kell — egyenes állásfoglalására. Nekem pedig alkalmat adott a jelen igénytelen sorok megkockáztatására és arra: nem volna-e jogunk és szükségünk arra, hogy némi bírálat alá vegyük ama törvényeket, melyeket *javaslat* korukban úgyszólván *ab invisís* úgy meghozsánnáztunk. Én úgy vélem egy kis bírálat már azért is szükséges lenne, hogy akkori örömünk legalább utólag megindokolva legyen és kideríttessék vajjon magában a törvényben volt-e örömünk és lelkesedésünk alapja, vagy csak mimagunkban és protestáns voltunkban, mely ama magatartásra egyenesen elkötelezett. Igen óhajtanám a fölvilágosítást mindkét oldalról, noha az előbbi oldalon igen sokat, az utóbbin igen keveset látok. Biztosan hiszem, hogy mások többet és jobban látnak, ezért becsülném sokra a megnyugtató fölvilágosítást.

Határsséli.

A debreceni ev. ref. egyháztanács véleménye a diakonia-ügyben.

(Vége.)

Nézetünk ez első pontra ez: minthogy a diakónia intézményének célja evangéliumi alapon az egyház szegényeiről és betegeiről való gondoskodás, magyarországi ev. ref. egyházunk szükségesnek látja és melegen ajánlja, hogy erről a célról minden egyház, körülményeihez képest gondoskodjék és ez irányban minden kitelhető áldozatot meghozzon.

De éppen azért, mert a diakónia ügyről így gondolkodunk, lehetetlen elhallgatni abbéli véleményünket, hogy az egyházi értekezlet, vagy annak felhívása folytán a főt. egyházkerület körülírhatja ugyan, mert az cél-szerű is, az egész intézménynek teendőit főbb vonásokban és azoknak számára, a kiknek ilyen tájékoztatásra szükségök van; de minden egyház részére, minden körülmények között egyformán érvényesítendő, úgynevezett alapszabályokra egyáltalában nincs szükség és ilyen, ha csak áltatni nem akarjuk magunkat, nem is lehetséges már csak azért sem, mert hiszen egy ilyen gyakorlati irányu intézményt alapszabályokba verni nem lehet s azt a lélekbugzóság és áldozatkészség, nem pedig a holt betűk tartják meg.

A javaslat 2-ik pontjához kevés mondani valónk lehet. Szerintünk minden okos, értelmes beszéd terjesztheti a vallásos felvilágosodást és a mire különösen nagy szükségünk van: a buzgóságot és áldozatkészséget. Csak természetes hivatásának tesz azért eleget az egyházkerületi értekezlet, ha mint a javaslat 2-ik pontja kívánja: „A diakónia ügyének történeti alapon való megismertetése céljából előadásokat rendez s irodalmi téren is oda törekszik, hogy ez ügynek tanulságai közkincesse legyenek“. Csak aztán ezek az előadások rajongók és túlságba menők ne legyenek s ne beszéljenek mindig az unalomig a külföldi példákról, mert ebből már elég volt, a mennyit kaptunk. Egy-egy tősgyökeres, erős magyar ref. egyház vallásos életének, buzgó tevékenységének ismertetése többet ér a világ összes egyházi statisztikájánál Azt lássuk már egyszer tényekből a hivatottak részéről, hogy micsoda tények beszélnek a szép elméletek realitása mellett?!

Nagy fontosságu reánk debreceniekre nézve az indítványnak csak úgy nagy általánosságban oda vetett 3-ik pontja, a mely így hangzik: „A diakónia munkaterén nemesak diakónusokat, hanem diakonissákat is alkalmazni kíván s az utóbbiak kiképzésére nézve Debrecenben az u. n. ispotály templom melletti menházat, illetőleg telepet gondolja a legmegfelelőbb helyiségnek.“

Azt az okos belátást, a melyből az indítvány ezen pontja kiindul s a mely beismeri, hogy az egyelőre csak homályos körvonalozásban előttünk álló nagy munkamezőre csak arra képzett munkásokat lehet kiállítanunk, mindenesetre helyeslőleg kell fogadnunk. Az kellene még csak, hogy hivatalos felhatalmazással megbizva rajongó proféták vessék sarlójukat gonddal ápoló vetéseink gyökerére s a belmissió neve alatt ott lábatlankodjanak általában lelkesíti és egyházi tevékenységünk, nehéz munkával előkészített aratása előtt. De azt már nem értjük, hogy az indítvány ezen pontja csak a diakonissák, tehát a belmissió leendő nőpapjaink kiképzését kontemplálja s említésre sem tartja érdemesnek a diakónusok nevelését. Talán kész arra a célra

elhívott munkásaink vannak, a kiket az Isten egyenesen arra teremtett? Vagy azok a kiképzett diakonissák fogják magok mellé venni az arra való diakónusokat, hogy így aztán egészen benne legyünk a nazarénusok papjai és papnőinek még erkölcsi fogyatékoságaiban és istenitiszteletüknek több ponton megbotránkoztató cselekvényeiben is, a melyek ott mind a szentek egységének gyakorlati magyarázati céljából történnek.

Dehát eltekintve mindettől: roppant bizonytalan-ságban hagy bennünket ezen pontnak úgy a diakonissa képzésnek, mint az ezen célnak szóló képző intézetnek, debreceni ispotályi ugynevezett menházunkkal való összeköttetésének gondolata. Egy oly általánosságban, minden megfogható támpont nélkül odavetett gondolat ez, a mely a biblia szavaival élve: „kérdéseket támaszt inkább, sem minthogy Istenben való épülést“. Ki állítja fel ezt a diakonissa képző intézetet; ki gondoskodik annak szellemi és anyagi szükségéinek fedezéséről? Él-e valakinek fejében ennek a specialis képzés szellemének, rendszerének egy biztos elfogadható képe és terveze? Vagy az egész egy nagy és merész, de a messze jövőre utalt reménykedés, egyházi életünk más oldalról kiáltó szükségéinek és szemeink előtt vérző sebének mellőzésével?

Mert ugyan képzeljük csak el, úgy nagy vonásokban, egy ily diakonissa képző intézetnek anyagi és szellemi szükségéit még a mellett is, ha Isten a kövekből fog támasztani Isten országának diakónusokat? Ahoz 1-ször egy célszerűen berendezett, nagy kiterjedésű szegény- és kórház kell, az erre a célra vállalkozó nők megfelelő internátusával. Oh és aztán a tanerők, az egész ügy szellemi vezetői! Nem kicsinyeljük senki-nek sem e téren szerzett ismereteit és tapasztalatait, de azt határozottan merjük állítani, hogy először is egy külföldről megnyert ilyen intézet élén álló diakónusi és diakonissai szakértő vezetőt kell magyarországi ref. egyházi életünk ugyanam alapos tanulmányozása és lélekből való megismerése végett közöttünk hosszú időn átutaztatnunk; mert magyar diakonissákat képezni, a magyar ref. egyház specialis viszonyainak és szükségéinek ismerete nélkül szerintünk nemcsak az, hogy felesleges kiadás, hanem kikerülhetetlenül veszedelmes dolog volna és mi még egy *Wiehernek*, a legelső ilyenmű képző intézet felállítójának iskolájából kikerült legjelesebb tanítvány kezébe sem mernők odaadni egyházi életünk ezen irányu munkásságának vezetését; félre téve tehát az idealismust, eltagadhatatlanul úgy áll a dolog, hogy először kipróbált diakonissa képző vezetőket kell nevelnünk, hogy aztán diakonissa képző intézetre gondoljunk; de itt aztán bele fájul szivünk, ha élénk áll az a kérelhetlen tapasztalat, hogy egyházunk híveinek igen számot tevő részénél a nyomasztó viszonyok miatt a politikai hatóság igénybe vételével lehet csak az egyházi adót behajtatnunk s államsegélyt kell igénybe vennünk, hogy a lelkészek kevesebb gondal és könnyel megkeserített kenyeret kapjanak.

Mindezeket legjobb megfontolás után belátva, a nélkül, hogy egyházi ügyeink feletti csüggedés lelke nyomná le reménykedésünket, sajnálattal vagyunk kénytelenek kifejezni abbeli nézetünket az indítvány ezen pontjával szemben, hogy a diakonissa képző intézmény szép gondolatát csak őrizze egyházkerületünk, sőt a magyarországi ref. egyház egyeteme szép tervei és reményei sorai között; de várja be a netalan ránk következő jobb idők teljességét s míg ez Isten kegyel-

méből ránk bekövetkeznék, fordítsa nagy erkölcsi sulyát más, közletről kiáltó szükségek fedezésére.

Ezeknek előterjesztése mellett mely tisztelettel maradtunk

Debrecen, 1898. aug. 17.

A debreceni ev. ref. lelkészi kar s annak nevében:

Kiss Áron,
püspök.

Mitrovics Gyula,
lelkész, értekezl. jegyző.

KÖZÉLETÜNK.

Püspöki körlevél

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület espereseihez.

Egyházkerületi őszi közgyűlésünket főgondnok úr ő méltóságával egyet értve f. évi november második s következő napjaira össze hívom.

Fontos tárgyai lesznek közgyűlésünknek, úgy egyház-kormányzati, mint iskolai tekintetben. A tanítói fizetések rendezéséről szóló 1893. évi 20. t.-c. által megállapított korpótlék tárgyában, az elútasított egyházak, egyház-megyéknént a kerületi gyűléshez fordulnak.

Debreceni főiskolánk túlnépessége; a tápintézet bővítése, a párhuzamos osztályok rendezése, az elemi kitelepítése, az internatus létesítése, melyek felett az új s most szervezett igazgató tanács tanácskozni fog, tárgyai lesznek gyűlésünknek.

Épen ilyen fontos lesz a kebelbeli közép iskolák ügyeinek elintézésére hivatott egyházkerületi tanügyi bizottság szervezése is.

Midőn e gyűlésünkre a nagy. esperes gondnok, tanácsbíró s képviselő urakat, valamint a fő és közép-iskolák képviselőit meghívom, nem mulaszthatom el felhívni az esperes urak figyelmét, májusi gyűlésünk 23 ik végzésére. E szerint az 1898-dik évi konventi ülésen 2000 forint tartatott vissza egyházi adóval túlterhelt egyházak segélyére. A vonatkozó jelentő iver nem küldettek ugyan szét a konventi bizottság által, de nehogy lemaradjunk a tavaszi konventi ülésről, már most kimutatandó lesz azon egyházak terhe, melyek ezen segélyre igényt tartanak.

Felhívom azért a nagy. esperes urakat, hogy az egyházi adózásra vonatkozó kimutatások alapján állítsák össze azon egyházak névsorát, melyekben a nép az iskolafentartás miatt túlterheltetve van, indokolva a szükségét, a kimutatás adataival. Egy mintát csatolok e célból, használják fel nagy tiszteletűségtek, a helyi viszonyokhoz képest és küldjék be hozzám legkésőbb október 15-ig, hogy én a tökesegélyző bizottságnak idejében átadhassam.

Kérem jelentésemhez, az évi jelentéseket s végre, miután a segélykérvények, adás-vétel, csere szerződések a gyűlés napjai alatt, más ülések miatt nem tárgyalhatók: kérem, hogy a nagy. esperes urak, már november 1-ső napján reggeli 9 órakor, a főiskolai kis tanács-teremben megjelenni sziveskedjenek.

Teljes tisztelettel vagyok
Debrecen, 1898. szept. 27.

Kiss Áron,
püspök.

A beregi ref. egyházmegye közgyűlése.

A szokott helyen, Beregszászban tartatott meg szept. hó 20-án. Esperesnek a nála már megszokott, úgy tartalmilag, mint alakilag kidolgozott, gyönyörköt-tető imáját, melyben segédelmet kért a társadalmi

betegségek legfelelmesebbike ellen; valamint boldogult nagyasszonyunk, királynék emlékét a közgyűlés jegyzőkönyvileg megörökíteni rendelte.

A jelentés beszámol egy halmaz elintézett dologról; belőle a közönséget inkább érdeklők ezek: Bácsóczy E. jándi, Róthe L. asztélyi lelkészek hivatalukba ünnepélyesen beiktattak. Az elsőnek helyére, Muzsalyba megválasztották Szarka Tamást, azonban ezt úgy az egyházmegyei, mint a kerületi gyűlés megsemmisítette, az új választás folyamatban van. Ugyancsak el van rendelve a választás a következő egyházakban: Gúton, a honnan Dóka Imrét T.-Kóródra szőlította a hívek egyhangú bizalma; Fornoson, a hol három éven át helyettes lelkész volt fele fizetéssel s ezután az elaggott lelkész megelégszik 150 frttal; végül Gáton, a mely egyháznak hosszasan sínylődő lelkészét, Sikó Endrét, szept. hó 12-én kísérték ki az örök nyugalom helyére. A közgyűlés a boldogultnak emlékét jegyzőkönyvileg megörökítette.

Fájdalommal hozta tudomására a közgyűlésnek esperesünk jelentésében azt, hogy dacára meleg ajánlatainak, fáradozásainak a beregi ref. tanítók közül csak *háromnak* adta meg a miniszter az 5-öd éves korpótlékot, a többieket útasította, hogy ezt az egyháztól követeljék. Ugyan, ugyan!? Mintha ez olyan könnyű volna, mintha nem volna különben is elég terhünk! Önként tolt az embernek ajkára a kérdés, hogy hát a miniszternek a tanítók iránt oly gyakran hangoztatott „meleg érdeklődése“ csak ilyen és ily *közvetett* úton akarja azt kimutatni? A közgyűlés kimondta, hogy a miniszterhez ez ügyben újabb kérvény intéztessék.

Az alispánnak azon iratára, melyben felhívja a lelkészeket a régi (sok helyen 1828-tól kezdve) anyakönyveknek a lemásolására, beküldésére, — a válasz ez: szívesen, csak adjon a megye nyomtatványokat és a lelkészeknek sok fáradságot és időt igénylő munkájáért megfelelő — mondjuk — tiszteletdíjat; mert sem az egyházat nem lehet ilyen költséggel megterhelni, sem pedig a mostani lelkészek — a régiek hibáját pótolandó — nem kötelezhetők ingyen ily munkának az elvégzésére.

Élénk vitára adott okot egy birtokvásárlás. A barkaszoói ref. egyház 40 vagy 50 éven át törlesztendő kölcsönpénzből akar venni egy terjedelmesebb birtokot. Az árverés a jövő hónapban lesz; a presbyterium előnyösnek, hasznot hozónak tartván még kölcsönpénzből is a vételt, már most kérte a közgyűléstől az elvi hozzájárulást, kijelentvén azt is, hogy ha többet kérnének érte, mint a mennyit számításuk szerint ér, úgy semmi esetre se mennek bele a vételbe. Hunyady B. tanácsbíró úr szerint erről nem is lehet beszélni, mert az elvi hozzájárulásnak úgy sines értéke; különben is maga részéről nem tartja megengedhetőnek, mert mint *ártéri* igazgatónak volt alkalma megismerkedni azon szomorú ténynyel, hogy egyes egyházak még a meglevő földek után se bírják fizetni az adót; s hogy helyesebb volna az egyház egyes tagjainak megvenni, mert „mindig erősebb az olyan egyház, melynek tagjai gazdagok, mint az, a hol az egyház, mint testület bír egy holt vagyonnal.“ Föltételezem, a hangulatból ítélve hiszem is, hogy ez *utóbbi* véleményével egyedül állt a tanácsbíró úr; és mikor ezt mondta, — bár aggodalmát, a jövő esetlegességei miatti félelmét teljesen tisztelem — én azt hiszem, nem gondolt arra, hogy a r. kath. egyháznak ép ez, ez a holt tőke képezi az igazi erősségét s hogy nálunk, reformátusoknál is azoknak az egyházaknak

sokkal inkább biztosabb a letele, jövője, a hol földbirtok fedezi a belhivatalnokok fizetését, mint azoknak, a hol a proventáliák különféle nemei szerepelnek. Azután meg — azt hiszem — egyes egyházaknak ártéri tartozása se lehet e tekintetben bizonyíték, mert hiszen tudjuk, hogy a hátralékokat nem a *nem tehetés*, hanem a *nem akarás* idézte elő. Bizonyára így gondolkozhatott a közgyűlés is, mert a nevezett egyháznak a vételhez megadta *elvi* hozzájárulását, figyelmeztetve azonban, hogy a legnagyobb körültekintéssel és az egyházmegyei ügyész közbenjöttével menjen bele a vételbe.

A 15 kros nyugdíjilleték iránti kérelmünket a miniszter elutasította, csakis a részletenként való fizetést engedte meg. A közgyűlés kimondta, hogy nem veszi le a napi rendről, hanem felír a konventhez, hogy az országgyűlés útján próbáljon célt érni.

A lelkészi jövedelmek összeírása 220 frt költséget okozott. Fedezete nem igen van, ha csak a számvevőnél nem talál.

A segély kérvények sok időt vettek igénybe, folyamodók szép számmal vannak most is.

Gyűlés végén a legnagyobb sajnálattal vette tudomásul a közgyűlés, hogy Lónyai Sándor volt főispán tanácsbírói tiszteréről lemondott.

Bírósági ügy nem volt, a sok helyen sokszor olvasott patvarkodásról sines itt tudomásunk, a mi szintén bizonyosága annak, hogy itt „mindenek ékesen és jó rendben“ folynak.

Su.

Levél a szerkesztőhöz.

Nagytiszteletű Szerkesztő úr!

A „Debreceni Prot. Lap.“-ban a halábori ev. reform. egyháznak általunk kiadott „Esdő szózatát“ a prot. egyházak kegyes szívű tagjainak s az egyházaknak jó indulatába ajánlani méltóztatván, fogadja érte Nagytiszteletű szerkesztő úr hálás köszönetünk. *Sajnos, hogy esdő szózatunkat jöllehet csekély példányban bocsátottuk szét s csak is a nagy egyházaknak s általunk igen tisztelt s nagyra becsült, egyházas, vallásos érzelmeikről ösmert egyéneknek küldöttük, siker nem koronázta.* Panaszkodunk, a panaszra hangzik mindenfelől a sok jó tanács, de midőn a szegényt segíyezni parancsolja kötelességünk akkor úgy cselekszünk miként a Luk. ev. XIV. részében említett nagy vacsorába hivatalosok. Nem jut igen sokaknak eszébe, hogy „cselekedetből ismertetik meg az ember, nemcsak hitből, mert a cselekedet nélkül való hit megholt állat.“ Nem szándékozom kárhozatni senkit, mert előttem lebegnek Jakab apostolnak amai szavai „ne kárhoztassuk a mi atyánkfíat stb.“ de fájdalmasan hat mindnyájunkra ama hideg közöny, melylyel találkozunk.

Bizony a mi templomunkra az adakozás nem folyt, de még csak nem is csepegett oly bő mértékben, mint a Dávid templomának épületére említve van a Kron. I. könyv, XXIX. részében. S nem is örvendezhetünk úgy miként ugyanazon könyv és rész 9. versében megírva vagyon. Ezt pedig „hítközöny“-nek hívják.

Azok a nemes adakozók, kik jó szívtől indítva templomépítési alap tőkénket kegyes és nagybecsű adományaikkal gyarapítani szivesek voltak, tudva, hogy „a ki adakozik, mindinkább gazdagodik“, fogadják egyházunk presbyteriumának nevében s megbízásából hálás köszönetünk szives adományaikért s fizesse vissza adományaikat az irgalmas Isten czerszeres mértékben.

Kérjük Nagytiszteletű szerkesztő urat, hogy a halábori templom építési alap javára tett kegyes adományokat becses lapjába nyugtázzni szíveskedjék.

B.-Feketehegyi ev. ref. egyház 2 frt, szentjánosi reform. egyház 50 kr, földesi reform. egyház 1 frt, pelsőci reform. egyház 1 frt, tiszta-szalóki reform. egyház 1 frt, nagykörösi ref. egyház 3 frt, dévai reform. egyház 2 frt, győri reform. egyház 1 frt, rév-komáromi ref. egyház 3 frt, karcagi ref. egyház 3 frt, hódmező-vásárhelyi ref. egyház 5 frt, bűd-szentmihályi ref. egyház 2 frt, berceli ref. egyház 1 frt, Kisújszállás 3 frt, bajomi ref. egyház 2 frt, nsgos Medve Kálmán úr Kölese 5 frt, tek. Lány Gyula p. ü. fogalmazó úr gyűjt. Szolnok 15 frt 20 kr, nsgos Luby Géza orsz. gyűjt. képviselő úr 2 frt, tek. Görömbei Balázs kir. albíró úr Keszthely 10 frt, tek. Waga Sándor egyh. m. tanácsbíró úr gyűjtése Beregszász 25 frt, összesen 99 frt 70 kr.

Végre pedig tisztelettel kérjük azon egyházak nagytiszt. lelkészeit, hová kérő ívet küldeni bátrak voltunk, de eddigelé semminemű választ nem kaptunk, hogy kérő iverket vissza származtatni méltóztassanak. Esetleges becses adományokat mindenkor szívesen fogad s a Debr. Prot. Lapban nyugtázzni fog

Halábor, 1898. szept. 24.

iff. Lány József,
ev. ref. lelkész.

KÖNYVISMERTETÉS.

A népiskolai énektanítás vezérkönyve.

Szerkesztette *Beke Antal*; a tiszántúli ev. ref. egyházkerület tulajdona. (Ára 1 frt 50 kr.)

Nagy hiányt pótló mű hagyta el a napokban a sajtót. Tanítóink évtizedek óta tanácstalannul állottak az énektanítás terén. Ennek oka az volt, hogy a tan. kép. intézetekben az énektanítás aesthetikai és egészségügyi oldalára ez ideig vajmi kevés súlyt fektettek. A legtöbb képezdén oly csekély volt az órák száma, hogy csak a legnagyobb ügybuzgóság magyarázhatja meg azt, hogy tanítóink az életbe lépve, csak némileg is tájékozhatták magukat a módszeres tanítás eszközeiben.

Beke Antal könyve felöleli a népiskolai énektanítás teljes anyagát. Nem hosszadalmasan, de kimerítően foglalkozik a hangadó szervezettel, testtartással, szájtartással, lélekzetvétellel stb.

Az első osztályban a tantervtől eltérőleg az egész hanglépcsőt felveszi és énekelte. Ez nem helyes, mert a gyermekek között akárhány van, ki az iskolás évek előtt nem, vagy csak keveset énekel, tehát könnyen megerőltetheti hangadó szervezetét.

Állításomat maga a szerző is igazolja, midőn a második fejezetben a következőket mondja: „A fű gyermekek 8—14 éven belül 7—9 valóban használható hangot képes énekelni“.

Magyarázatra nem is szorul az, hogy 6—7 éves korában még kisebb a hangterjedelme. Ha ezen eset fent nem állana, magam készségesen csatlakoznám Beke Antal nézetéhez, annyival is inkább, mert a hanglépcső megtanulása nem okoz semmi nehézséget. Az első osztályban természetesen csak előéneklés vagy előjátás után tanulnak a gyermekek. Az egyházi énekeken kívül igen alkalmas dalok vannak felvéve a vezérkönyvben. Az intervallumok közül a másodot ismerteti. A következő fejezetben a hangoknak pontokkal való jegyzését tanítja. Ezt credményesen tanítani

lehetetlen. Igaz, hogy a hangokat nem a vonalrendszeren jegyzi, hanem csak egymásután következő emelkedő vagy eső pontokkal, de ez a helyett, hogy könnyítene, még sokkal nagyobb nehézséget gördít a tanuló elé. Gondoljuk meg, hogy a gyermek irni is alig tud, nemhogy képességén felül álló méreteket hozzon kapcsolatba hallásával.

A második osztályban kezdi a hangjelzést a vonalrendszeren, óvakodik azonban a hangokat megnevezni s a helyett, hogy ezt a könnyű és biztos utat követné, a hangmagasságnak az *organismuson alapuló megkülönböztetését, sőt felismerését kívánja!*

Azután a betűsorral foglalkozik. Megtanítja a hét alaphangot, de nem köti össze a hangjegyismertetéssel s így a tanítvány méltán kérdezhetné, mire való az, mikor minden hangot csak „la“-nak ismert, vagy pedig első, második stb. hangnak?

Ezen osztályban foglalkozik szerző az ütemezéssel is. Tanítja a 2, 3 és négy tagu ütemet? Majd a kisebb hangközők eltalálására hoz fel alkalmas példákat.

A harmadik osztályban a hangközők eltalálását ismétli. Magyarázza a hangértékeket, szüneteket és azok hosszabbításának különböző neveit. — Gyakoroltatja továbbá a különböző ütemeket és csak azután, a negyedik osztályban ismerteti a hangok ueveit a vonalrendszeren. *Ez feltétlenül a második osztályban tanítandó a betű-sorok után!*

A módosító jegyek, az egész és félhangok és az összes hangközők után áttér az ötödik osztály tárgyaira.

Ezeket a hang változataival kezdi. Majd a vonalrendszer alatti segédvonalakkal és a két szólamu énekekkel foglalkozik. Hasznos utmutatást nyújt az énekkarok szervezésére és tanítására. A scálák utáni fejezet ismét a kivihetetlenek és szükségtelenek közé tartozik. Ez a tránspónálás. A következő pedig, hogy a gyermek az előénekel hangokat hallás után lemásolja, merő lehetlenség.

A hatodik osztályban kezdi meg a három és négy szólamu énekeket. A még hátralevő scálák — azok rokonsága — triola és időmértékről adott rövid, de kimerítő magyarázat után a magyar zenéről, a magyar scáláról, rythmusról szóló fontos fejezet következik. Nagyon szerencsés gondolat volt Beke Antaltól, hogy a karénekek közé az egyházi énekeken kívül néhány szép régi magyar dalt vett fel. Különösen nagy értékűek a Káldy Gyula gyűjteményéből átvett kurucdalok.

Végére jutottam a körülbelül 310 oldalos könyvnek. Ha meggondoljuk, hogy irodalmunkban ez az első ily nemű nagyobb munka, akkor lehetetlen, hogy dacára hibáinak, ki ne fejezzük elismerésünket a szerzőnek, ki bizonyára éveket szánt eme nagy mű elkészítésére. Felsoroltam a könyv hibáit, előnyeit s kimondhatom, hogy dacára hibáinak, a tanügy nyert e munka megjelenésével.

P. Nagy Zoltán,
tan. kép. ének- és zenetanár.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

63. A szentesi reform. egyház keletkezésének, küzdelmeinek, külső és belső fejlődésének rövid vázlata.

(Folytatás.)

„1747 die 19. Martü e Keresztyén Eklésia Tiszteletes Lelki Pásztorával edjütt Közönséges Tanátsból végezte, hogy Oskolájának Igazgatására a Ns. Debretzeni Collegium Ifjai közzül minden két esztendőben olly

érdemes személyt hívjon ki, a ki valamint ott ditséretesen és serényen munkálkodott a tanulásban, úgy szintén azon módon ez iskolában gyakorolván magát a tanításban ugyanezen Sz. Ekklesia által segítettnek illendőképen a bővebb Tudományoknak kútfejére Akadémiaakra: azért is a Mestereknek fizetések sokkal inkább megbővítettnek, hogy sem mint volt annak előtte.“ (37. l.)

Ugyancsak ebben az esztendőben állították fel a szomszéd városok példája szerint a praeceptorok hivatalt is. Ugyanis a rektorok mellé — annnyival inkább, mert már ekkor 117-re szaporodott a tanuló ifjuság száma — kisegítő gyanánt, ugyancsak Debrecenből hoztak két felserdült ifjút — de a kik még szintén tanulók voltak — és ezeket „az új Templom felszentelésének alkalmatosságával az Ekklesiától ajándékban készített hosszú mentékben fel is öltöztettek die 3. Octobris Ao 1747.“ (Hist. 38. l.)

A rektorok tanították 1814-ig a praeceptorok közül azokat, kik a debreceni főiskolából, tanulmányaik befejezése előtt, kihozatván, retorikát vagy pöesist tanultak.

Első rektor volt: 1747—1749. Maák János.

Praeceptorok: Berényi József és Bégányi János.

Rektorok: 1749—1751. Horváth Sámuel.

1751—1753. Csató Szabó János.

1753—1757. Oláh András.

1757—1759. Körösi Cs. Zsigmond.

1759—1760. Váradi István.

1760. ápril. 7-én. Husvét másodnapján volt az a nagy tűzvész, mely Szenteknek legnagyobb részével együtt a templomot, paplakot és az iskolát is elhamvasztotta.

1760—1763. Biró László.

1763—1766. Kúthi Ádám.

1766—1768. Ardó György. Pöetikát is tanított.

1768—1771. Pállya János.

1771—1773. Moesi István.

1774—1775. Annyok János.

1775—1777. Biró György.

1777—1779. Kiss Dániel.

A praeceptorokról, vagy fiiskolai kisebb tanítókról 1747-től kezdve egészen 1777-ig, vagyis a Kiss Dániel rektorságáig nincs említés téve. Maga a krónikairó Kiss Bálint is megjegyzi, miszerint sajnálja, hogy nem jegyezhetette fel neveiket, de . . . „Ugy látszik, hogy az akkori emberek kevésre néztek őket. Fizetések nagy részét koldulásal kellett megszerezni. Innepi Cantatio vagy Publicatio. Gyupjú Cantatio; Buza Cantatio. Bor Cantatio; Lucubratio: ezekből jött fizetéseknek főbb része. Ők voltak a Harangozók ők voltak a templom seprők.“ (v. ö. Hist. 252. 253. l.)

A rektor eleinte korlátlan hatalommal bírt felettük, mert ha az iskolai törvények ellen valamelyik vétett, lehúzatta, még ha bajszos ember volt is a praeceptor és jó sort vert rajta. Kiss Dániel rektorságától kezdve azonban meg javult a helyzetük és nemesak a harangozás terhe alul lettek felmentve, hanem a kurátor szobát is építettett számukra, iskolájuk mellé.

Kiss Dániel mellett praeceptorok voltak: Komlódi András, Takács Ferenc és Szilágyi Ferenc.

1779—1782. rektor: Borsothi Pál. Tanított pöetikát is. Praeceptorok: 1780-ig ugyanazok. 1780-ban Takács és Szilágyi helyett Szebeni Dániel és Pápai István. 1781-ben Kovács János, Gál Pál és Bányai Bénéiamin.

1782—1785. rektor Némédi Ádám. Ez is tanított pöetikát. Praeceptorok: Komlódi András, Biró Ferenc és Székely András. 1783-ban ugyancsak ő mellette Biró

és Székely eltávozásával Szabadszállási Mihály, Bartha György.

1785—1788. rektor: Klubec János.

A felsőség rendeletére német nyelvet is tanított, a miért, a szülék nehezteltek reá, de másfelől szorgalma miatt nagyra becsülték.

Praeceptorok: Komlódi András, Gál Pál, Pordán Pál. 1788-ban ugyancsak ő mellette: Nagy János, Kerekes József, Harsányi Sámuel.

1789—1791. rektor Szabó István.

Praeceptorok: Csóka József, Somlyai János és Harsányi Samuel. 1790-ben Vali Ferenc. Német János.

1791—1794. rektor: Pető Zsigmond.

Praeceptorok: Rákosi Sámuel, Turi Sámuel, Hadházi István. 1792-ben: Rákosi, Veres Mihály, Bedök László.

1794—1797. rektor: Szilágyi Sámuel.

Praeceptorok: Zágonyi Gedeon, Major István, Kis Farkas. 1795-ben: Fehér Mihály, Cikora János, Nagy János. 1796-ban: Kis Mihály, Szentiványi Mihály, Szel János.

1797—1799. rektor: Tétsi József.

Praeceptorok: Veres István, Bereck Pál, Almási József.

1799—1801. rektor: Szokolai József.

Praeceptorok: Bertók Sámuel, Barci Pál, Varga János. 1800-ban: Bertók S. Pintér Ferenc, Szoboszlai Sámuel.

1801—1803. rektor: Öri Fábrián Dániel. Igen szorgalmas és kiváló tehetségű tanító volt. Különösen a matematikai tudományokat kedvelte. Szentestről távozta után Pestre ment és két évi tanulás után kitünő eredménnyel tette le a mérnöki vizsgát. Mint kiváló tehetségű embert József nádor nagyon kedvelte és az ő befolyása következtében „Dunai Navigaticus Inspectorrá lett s ebben a hivatalában halt meg 1825-ben“. (Hist. 376. l.)

Bennünket közelcbből azért is érdekel Öri Fábrián Dániel, hogy mikor templomunk falai, a hibás és lelkiismeretlenül teljesített munka következtében, — mint már fentebb említettem, — megrepedettek és a boltozat elhajlott, Kis Bálint hozzá fordult tanácsért.

A felhívásnak készséggel engedve, „készítette azon plánumot, mely szerint templomunk bolthajtása felülről vasakkal megerősítettet elöadván, hogy ha e sem használna, kívülről oszlopokkal kell a falat és az azon fekvő bolthajtásokat megerősíteni. Vagy a mi még bátorosabb lenne, a bóthajtást egészen leszedni s helyette deszka padlást készíteni.“ (V. ö. Hist. 376. l.)

Praeceptorok voltak mellette: Bónis Mihály, Kállai András, Pető György. 1802-ben Kállai helyett Dömök János.

1803—1805. rektor: Györi József.

Praeceptorok: Bónis Mihály, Pető György, Szabó János.

1805—1818. rektor-professzori címmel Sipos József. Kitünő képzettségű és fáradhatatlan szorgalmú tanító. Részt vett a magyar nyelv reformja érdekében folyt irodalmi küzdelmekben is. a mennyiben polemizált Pethe Ferencel „Ő és új magyar“ című művében. 1818. ápril 24-én békési lelkipásztor lett.

Pap Lajos,

körlelkész es vallástanár.

Berky Sándor,
segédlelkész.

(Folyt köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Apró hírek.** *A belényesi ev. ref. templom* ünnepélyes megnyitása az országos gyász miatt, főtiszteletű püspök úr javaslatára, *október 16-ára* tüzetett ki. — **Rendkívüli kollégium.** Örvendetes jelenség az főiskolánk életében, hogy akadémiáinkon újabban nem szorosan az iskola kötelei között lévő tudós férfiak is mind sürűbben hirdetnek rendkívüli előadásokat, s igekeznek ifjainkban a magasabb tudományok minél szélesebb köre iránt az érdeklődést növelni. Így a múlt iskolai évben *Mitrovics Gyula* és *dr. Bartók Jenő* lelkészek hirdettek a theol. akadémián előadásokat, — most pedig a bölcsészeti akadémián tart rendkívüli kollégiumot *dr. Kardos Albert*, debreceni főreálisk. tanár. Előadásának tárgya: A magyar irodalom megújulása. — *As olass evangyeliomi egyház* f. hó 11. tartja Florenceben 24. közgyűlését, a melyen a szabad vallásgyakorlatnak ötvenedik, Savonarola megégetésének pedig négyszázados évfordulóját fogja ünnepelni. Ez ünnepélyre magyar ref. egyházunk is meghívót kapott, melyre a konventi elnökség üdvözlő levéllel fog válaszolni.

— **Egyházmegyei gondnokbeiktatás.** A nagy-károlyi ev. ref. egyházmegye a Szatmárhoz közel eső Domahida községben tartotta meg a napokban rendes közgyűlését, melyen a Kulin Imre egyházmegyei gondnok elhalálozása által megüresedett gondnoki tisztségre megválasztott *Domahidy Elemért* beiktatták új állásába. Az új egyházmegyei gondnokot a közgyűlés tagjai meleg ovációban részesítették, a mint a közgyűlés termébe lépett. A hivatalos eskü letétele után megtartotta programbeszédét is, melyet nagy tetszéssel fogadtak. A kitűzött tárgysorozat beható tárgyalása után délutáni két órakeret véget ért a közgyűlés, mely után Domahidy István vendéglátó kastélyában közébed volt. Érdekes megemlíteni, hogy a vendéglátó kastély egy ezredévi emlék, mely az országos kiállítás alkalmával a gyermekjátékok pavillonja volt s melyet a házigazda a megvétel után két csinos szárnyépülettel kibővített. Az ebéden a környékbeli intelligencián kívül gróf Degenfeld József a tiszántúli egyházkerület nagyérdemű főgondnoka is jelen volt. Ebéd alatt számosan köszöntötték fel az új gondnokot, kit távirati uton üdvözölt Kiss Áron püspök is.

— **A debreceni ev. ref. főgymnasium növendékeinek létszáma.** A debreceni főiskola gymnasiumába az idén 777 rendes növendék iratkozott be, illetőleg vétetett föl, mert beiratkozni még legalább is 100-zal több akart volna. de párhuzamos osztályok hiánya miatt többet elhelyezni lehetetlenség, így is minden osztály tömve van szinte a mozdúlhatatlanságig. Némelyik a törvény által különösebb esetekre megszabott létszámot (68) 10-zel, sőt 12-vel is meghaladja. Ime a létszám osztályonként: I. A) 80, I. B) 72; II. A) 70, II. B) 65; III. A) 53, III. B) 45; IV. A) 58, IV. B) 49; V. o. 70, VI. o. 78, VII. o. 71, VIII. o. 66. Az idei létszám még a tavalyi őrjási számot is 11-el haladja túl s ezen felül még a kimaradtak száma úgyszólván egész légió. Hogy itt végre-valahára tenni kell valamit, azt mindenki látja. De nem elég ezt belátni s tétlenül szemlélni, hanem a biblia szavaival intünk mindenkit: „A mit akarsz cselekedni, hamar cselekedjed!” A cselekvésre alig látunk célravezetőbb módot, mint a mit már hangzottunk, s a mit ismételtén ajánlunk az intéző körök figyelmébe, t. i. az államhoz fordulni az u. n. *beruházási* vagy *berendezési egyszersmindenkori segélyért*,

melyet minden föltétel nélkül ad a status intézeteinknek azon szolgálatokért, melyeket századokon át teljesítettek a haza érdekében.

— **A tiszáninneri ev. ref. egyházkerület** szept. hó 18—20. napjain a gömörmegeyi *Jánosi* községben tartotta papavatással egybekötött őszi közgyűlését, a melybe a legfájdalmasabb érzés vegyült a királyné gyászos halála felett. A gyűlésen 3 esperest (Ragályi Géza, Torna; Révész Kálmán, Abauj; Sárkány Imre, Felső-Zemplén) és 15 ifju lelkészt avattak fel. A tanácskozások rendjén a *nagy királyné* emlékét jkönyvben örökítette meg és megható szép részvét feliratot intézett a királyhoz a kerület, a királyné szobrára pedig 200 koronát küldött. — A *kolozsvári szeretetház*at nem karolta fel; sokan még elvileg is ellene nyilatkoztak. A *lelkész-, esperes- és püspökavatus* ügyében beadott bizottsági dolgotat bővebben kidolgozva óhajtja még látni a kerület, mely a sárospataki tanári kar idevonatkozó javaslatában több. még időelőtti újítást lát, s iszonyodik attól is, hogy a lelkészavatus *püspöki jog* legyen. — A sárospataki főgymnasiumhoz a latin—magyar nyelvi tanszékre négy pályázó közül *Domby Lászlót* választotta meg a kerület s ezzel még szorosabbra fűzte a pataki és debreceni testvérfőiskola között meglévő jó viszonyt, mert tudvalevőleg Domby főiskolánkhoz volt kitünő növendéke, majd széniora. — Végül a gyűlés kimondotta a *parókhialis könyvtárak* létesítését, a mire jelentékeny befolyással volt a Wurga Lajos egyháztörténeti nagy művének kiadása. A kerület határozata szerint ezt minden egyház tartozik megszerezni a parókhialis könyvtár számára s ezentúl az egyházak költségvetésébe a parókhialis könyvtár gyaratására szolgáló összeg is fölvetetni rendeltetik s ha erre a szegényebb egyházak nem áldozhatnak, azoknak a kerület segélyt ad. A két napos gyűlésen még több kisebb fontosságú ügyet intéztek el.

— **XIII. Leo pápa magánvagyonáról** a következőket írják római lapok: Egyetlen pápa sem kapott soha annyi ajándékot, mint XIII. Leo, a ki ahhoz is ért, hogy mindezeket együtttartsa, hogy aztán halála után nevét viselendő külön muzeumot képezzenek. Ime, ezeket az ajándékokat kapta: 28, a legértékesebb drágakövekkel kirakott tiarát, 319 remek ékszerekkel diszitett keresztet, 1200 db. arany és ezüst kelyhet, 81 gyűrűt, a melyek közül csak a szultán ajándéka magában 500,000 líra értéket képvisel, továbbá egy nagy gyémántot, a transvaali elnöknek, Krügernek az ajándéka, melyet 20 millió lírára becsülnék; 16 pásztori botot aranyból, kirakva a legértékesebb drágakövekkel; 884 ostensoriumot aranyból és ezüsből; 7 db. arany és ezüst szobrot s végül még vagy ezer másféle műtárgyat. Aligha tévedünk tehát, ha mindezen tárgyak értékét legalább 50 millió lírára tesszük. A mi ezen felül a készpénzt illeti, a melyet Leo összeszedett s aranyban a különböző bankokban elhelyezett, ez is aligha marad mögötte a IX. Piustól megtakarított 40 millió líranak. — Szegény pápa!

Szerkesztői üzenetek.

A. K. Bujj. A külön lenyomatról intézkedni fogunk. Levélben többet. — *Sz. Gy. Gebe.* Köszönet szíves küldeményéért. Neheztelésére nem szolgáltunk reá.

TARTALOM-JEGYZÉK: Összeütközés. Határszéli. — A debreceni ev. ref. egyháztanács véleménye a diakonia-ügyben. — *Tárca:* Hajdan és most. Dr. Szlávik Mátyás. — *Közéletünk:* Püspöki körlevél a tiszántúli ev. ref. egyházkerület espereseihez. Kiss Áron. — A beregi ref. egyházmegye köz-

gyűlése. Sn. — Levél a szerkesztőhöz. Ifj. Lánzy József. — Könyvismertetés. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 63. A szentesi reform. egyház keletkezésének, küzdelmeinek külső és belső fejlődésének rövid vázlata. Pap Lajos és Berky Sándor. — Különfélék. — Szerkesztői üzenetek.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társak: **Eröss Lajos** és **Bartha Béla dr.**

Pályázat.

A debreceni ev. reform. egyházmegyébe kebeleztetett *péterszegi ev. reform. egyház lelkeszi állomására.*

Évi javadalom a hivatalos becslés szerint 871 frt 96 kr.; mely áll 106 frt 36 kr. készpénz

és szolgálmány megváltásból! 39 mmázsa 60 klg. gyült búzából; 17 mmázsa 60 klg. alj gabonából; 36 hold szántó és kaszáló földből; 3 öl tüzi fából és a stólából.

A minősítvénynyel és a jelenlegi szolgálatról szóló, esperesileg megerősített bizonyítványval felszerelt pályázati kérvények e *harmadik osztályu* lelkeszi állomásra *f. évi október hó 23-ik napjáig bezárólag* Dávidházi János espereshez Kabára (u. p. helyben) küldendők.

Az állomás az özvegygyel történő kiegyezés folytán még a csonka év alatt, vagyis a választás érvényre jutása után azonnal elfogalando.

Debrecen, 1898. szept. 29.

Kiss Áron, püspök.

NEUMANN M. Debreczen

Főtér, a m. kir. postával szemben.
Magyarország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermek-ruhák telepe

Alapított 1845.

készen és mérték után.

Alapított 1845.

Sacco-öltöny.

Zsolnai Lodenból
egy soros frt 15—20
két „ „ 17—21

Angol Cheviotból
egy soros frt 14—18
két „ „ 18—25

Brünni Miltonból
egy soros frt 12—14
két „ „ 13—16

Grácsi Cheviotból
egy soros frt 14
két „ „ 16

Fekete v. kék Adriából
egy soros frt 15—22
két „ „ 16—23

Legfin. ang. Kammgarnból
egy soros frt 20—25
két „ „ 28—34

Felöltő

sötétszürke vagy drapp **Miltonból** frt 10.—

cheviot-diagonal fekete vagy kék „ 12.50

divatos **Cordból**, legujabb divat
sergebéléssel frt 13—17

div. ezernázott **diagonal** finom „ 20.—

finom angol **cheviotból**, fekete
vagy kék, sergebéléssel . . . 12—18

simaszínű fényes **Coachmann-**
ból, barna, sötétkék, v. drapp
szinben „ 14—22

ULSTER (angol felöltő) angol
divat **cheviotból** bársony
gallérral 18.—

Papi felöltők fekete **Dosking**, Cloth
béléssel 128—135 centiméter hosszú
18—22 frt.

A nt. papság részére

nagy raktárt tartok kész fekete és sötétszínű papi téli kabát és felsőkabátokban és minden más a papság ruházatához szükséges polgári ruhákból.

Fekete **Mandarin** vagy **Lasztig** téli kabát szövet vagy letüzött clothbéléssel 128—140 centiméter hosszú bársonygallér vagy anélkül 26—40 frtig.

Fekete Peruvien-felöltő . . . 19—24 frt.

Sötétszürke Milton felöltő . 18—23 „

Fekete Milton Havelock . 12—22 „

Fekete Doskin nadrág . . . 7—12 „

Fek. és sötét színű csizmanadrág 8—11 „

Hálóköntös, porköpeny, reverendák és csimádák.

Bátran állithatom, hogy czégem a tt. ev. ref. egyházkerületben lakó legtöbb lelkeszek, tanárok és tanítók ruhaszállítója.